

Tytuł: Jeden kraj, wiele języków. O wielojęzyczności i wieloetniczności Ukrainy

Opis: Ukraina to państwo wieloetniczne i wielojęzyczne. Znaczna część mieszkańców i mieszkańek porozumiewa się w domu językiem innym niż ukraiński lub jest dwujęzyczna. Mimo to większość z nich deklaruje, że ich językiem ojczystym jest ukraiński. W trakcie zajęć uczniowie i uczennice zastanowią się nad przyczynami. Dowiedzą się, jakich języków używa się w różnych regionach Ukrainy. Poznają też inne wielojęzyczne kraje Europy oraz podyskutują o przyczynach i skutkach wielojęzyczności.

Pytanie kluczowe: Z czego wynika wielojęzyczność i jakie mogą być jej skutki?

Cele zajęć dla nauczyciela, nauczycielki:

- przedstawiś zróżnicowanie etniczne i językowe Ukrainy
- wyróżnisz język ojczysty, język „domowy” i język regionalny
- omówisz z klasą znaczenie języka dla tożsamości narodowej
- przedstawiś znaczenie różnorodności językowej w skali kraju, regionu i Europy

Cele i kryteria w języku ucznia, uczennicy:

- poznasz różnorodność językową Ukrainy
- dowiesz się, jakich języków używa się w Ukrainie w sytuacjach oficjalnych i nieoficjalnych
- podyskutujesz o innych wielojęzycznych krajach Europy

Kryteria sukcesu:

- wymienisz co najmniej trzy wielojęzyczne kraje Europy
- wymienisz co najmniej trzy języki używane na terytorium Ukrainy i wskażesz na mapie regiony, gdzie są używane
- wyjaśnisz różnicę między językiem ojczystym a językiem używanym na co dzień

Czas trwania: 30 min

Poziom edukacyjny: szkoła ponadpodstawowa

Przedmiot: wiedza o społeczeństwie

Materiały i środki dydaktyczne: materiał nr 1: Mapa języków Ukrainy; materiał nr 2: Diagram – języki Ukrainy; materiał nr 3: Biogramy znanych osób; materiał nr 4: Karta pracy

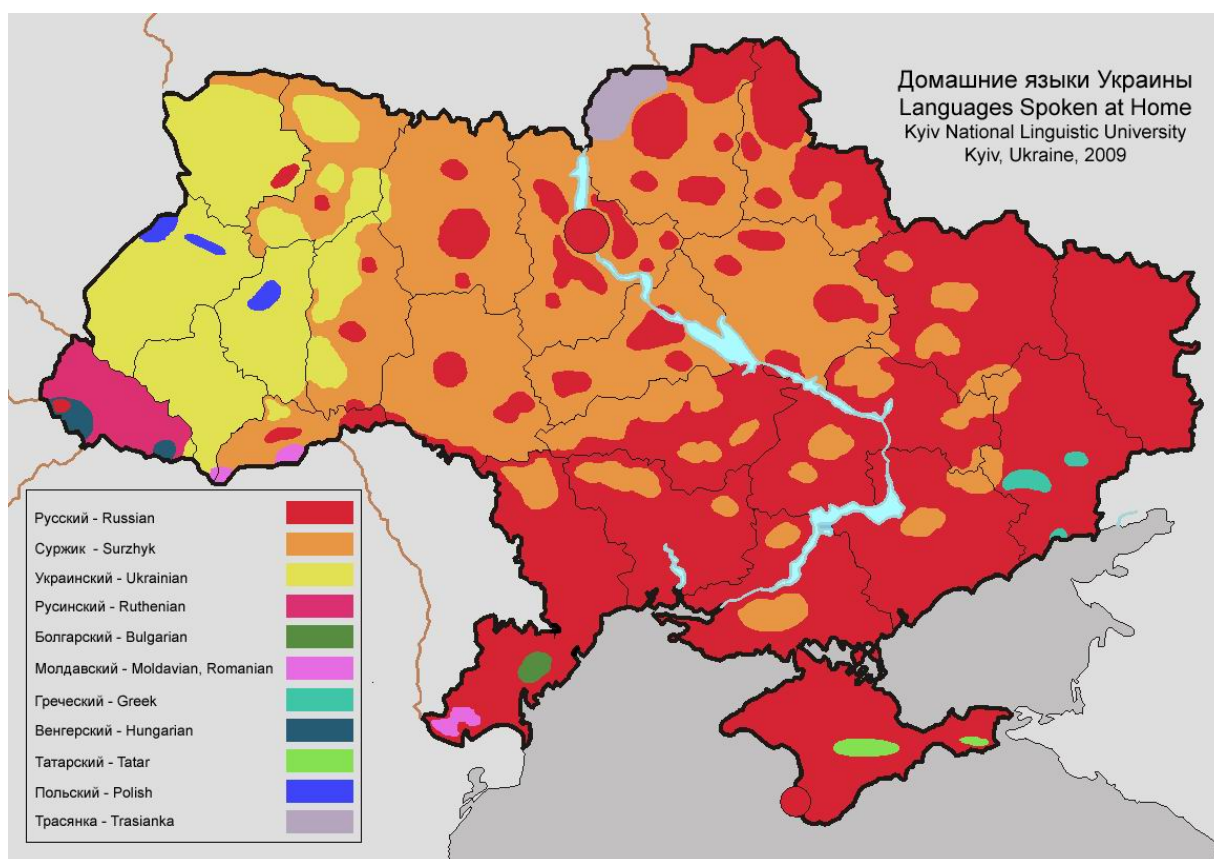
Przebieg zajęć:

1. Burza mózgów i dyskusja. Poproś uczniów i uczennice, aby wymienili kraje w Europie, które są wielojęzyczne, to znaczy takie, w których duża część społeczeństwa używa w na co dzień co najmniej dwóch języków. Zapisz odpowiedzi klasy na tablicy. W czasie tego ćwiczenia dobrze mieć do dyspozycji ścienną mapę Europy lub wyświetlić ją na rzutniku i pokazywać wymieniane kraje na mapie. Przykładowe prawidłowe odpowiedzi: Szwajcaria, Luksemburg, Malta, Belgia, Niderlandy, Ukraina, Rosja, Cypr.
W ramach podsumowania wstępu zapytaj uczniów i uczennice, jakie mogą być skutki wielojęzyczności w danym kraju. Jakie konsekwencje ma ona w życiu codziennym? (7 min)
2. Burza mózgów i dyskusja. Poproś młodzież o wymienienie języków używanych przez mieszkańców Ukrainy. Zapisz odpowiedzi na tablicy. Dopytuj uczniów i uczennice, dlaczego wymienili określony język (kto nim mówi? w jakich sytuacjach?). W razie potrzeby skoryguj ich odpowiedzi. Jeśli nie pojawią się wcześniej, dopisz: ukraiński, rosyjski, surżyk, romski, tatarski, rusiński, bułgarski, rumuński, węgierski, grecki, polski. W tym ćwiczeniu nie musicie skupiać się tylko na językach poszczególnych grup etnicznych. Możecie wymienić też języki obce, których mieszkańcy Ukrainy uczą się w szkole, używają w pracy, do kontaktu z turystami, znajomymi, krewnymi z zagranicy itp.
Pokaż uczniom i uczennicom materiał nr 1: Mapa języków Ukrainy. Zapytaj, z czego według nich wynika rozmieszczenie używanych języków. Możliwe odpowiedzi: zmieniające się granice państwa, napływ ludności z sąsiednich krajów, [w XX wieku] napływ ludności rosyjskojęzycznej z terenów Związku Radzieckiego, [w XIX wieku] napływ ludności z terenów imperium rosyjskiego. (10 min)
3. Burza mózgów. Zapytaj uczniów i uczennice, co oznacza termin „język ojczysty”. Możesz rozdać klasie karteczki samoprzylepne (post-it) i poprosić, by każda osoba wypisała swoje skojarzenia z tym terminem, a następnie przykleiła notatkę do tablicy lub dużego arkusza papieru na flipcharcie. Zbierz wszystkie pojawiające się definicje i skojarzenia, nie oceniając ich. (3 min)
4. Praca w grupach. Podziel klasę na grupy. Rozdaj materiał nr 2 oraz materiał nr 3 i poproś o zapoznanie się z nimi. Następnie przekaż grupom materiał nr 4 (kartę pracy) i poproś, aby uczniowie i uczennice wspólnie odpowiedzieli na pytania. Przeznaczcie na to co najmniej 8 minut. Po upływie czasu wylosuj dwie grupy i poproś o zaprezentowanie na forum klasy ich pracy. Skomentuj pierwsze pytanie z karty pracy dotyczące języka ojczystego. Dla wielu Ukraińców i Ukrainek wskazanie języka ukraińskiego jako ojczystego – mimo że nie mówią nim w domu ani nie jest to pierwszy język, jaki poznali – może być deklaracją polityczną i tożsamościową, podkreśleniem, że czują się obywatelami i obywatelkami Ukrainy. (15 min)
5. Wróć do pytań, które padły na początku zajęć: jakie mogą być skutki wielojęzyczności? jakie konsekwencje ma ona w życiu codziennym? Poproś chętne osoby o udzielenie odpowiedzi. (3 min)

6. Poproś uczennice i uczniów o sformułowanie refleksji dotyczącej zadań, które wykonali. W tym celu zadaj im pytania: czego się nauczyłeś/nauczyłaś? co jeszcze chciałbyś/chciałabyś wiedzieć? (3 min)

Materiał nr 1

Mapa języków Ukrainy

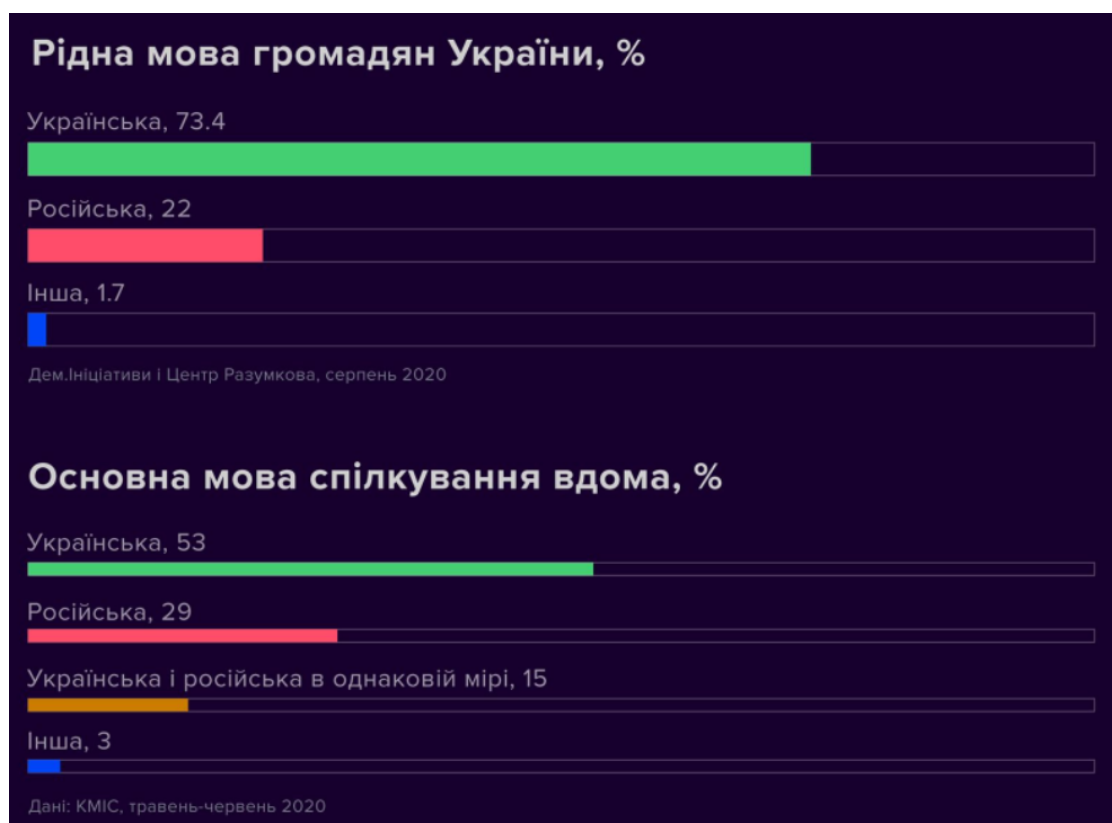

Źródło: Daga Bożek, *Co to jest surżyk?*, 02.09.2018, Dagatlumaczy.pl – blog o języku rosyjskim, <https://www.dagatlumaczy.pl/co-to-jest-surzyk>.

Material nr 2

Diagram – Badanie języki Ukrainy

Dwa najpopularniejsze języki w Ukrainie to ukraiński i rosyjski. Według poniższej infografiki stworzonej na podstawie badań przeprowadzonych wśród mieszkańców i mieszanek Ukrainy w 2020 roku 73,4% obywateli Ukrainy uważa za swój język ojczysty ukraiński, 22% rosyjski, a 1,7% wskazało inny język jako ojczysty. Jednocześnie ukraiński jako główny język komunikacji w domu wskazało 53% respondentów, rosyjski 29%, a 15% zadeklarowało posługiwanie się w domu w równym stopniu ukraińskim i rosyjskim. Inny język wskazało 3% badanych.

Źródło: Вікторія Бега, *Рідною українську мову вважають 73% українців, однак спілкуються нею лише 53% — дослідження*, 06.11.2020 ,
<https://hromadske.ua/posts/ridnoyu-ukrayinsku-movu-vvazhayut-73-ukrayinciv-odnak-spilkuyutsya-n-eyu-lishe-53-doslidzhennya>.

Tłumaczenie:**1. Język ojczysty obywateli Ukrainy, %**

Ukraiński – 73,4

Rosyjski – 22

Inny – 1,7

2. Główny język komunikacji w domu, %

Ukraiński – 53

Rosyjski – 29

W równym stopniu ukraiński i rosyjski – 15

Inny – 3

Materiał nr 3

Przeczytaj biografie trzech znanych w Ukrainie osób.

Vitali Klitschko, Sven Teschke, CC BY-SA 3.0 de,
<https://commons.wikimedia.org/w/index.php?curid=35315631> (dostęp: lipiec 2022).

Witalij Kłyczko – ukraiński bokser i wielokrotny mistrz Świata wagi ciężkiej, polityk, obecnie mer Kijowa. Urodził się w Kirgistanie. Jego ojciec był wojskowym, z pochodzenia ukraińskim Kozakiem, który stracił część rodziny w czasie Wielkiego Głodu (ukr. Hołodomor – wywołana sztucznie przez komunistyczne władze ZSRR klęska głodu w latach 1932–1933, która szczególnie dotknęła terytorium dzisiejszej wschodniej i centralnej Ukrainy; szacuje się, że Wielki Głód był przyczyną śmierci co najmniej 3,3 miliona mieszkańców Ukrainy). Jego babcia była Żydówką, którą podczas II wojny światowej ukrywał w piwnicy jej przyszły mąż. Większość jej rodziny zginęła w Holocauście. Matka Witalija Kłyczki jest Rosjanką pochodzącą z Syberii. Sam Witalij Kłyczko był jednym z liderów protestów na Ukrainie na przełomie 2013 i 2014 roku zwanych Euromajdanem lub rewolucją godności. Uważa się za rosyjskojęzycznego Ukraińca, ale mówi też po ukraińsku, polsku i biegle po niemiecku.

Віталій Ким, Tori.chelli, CC BY-SA 4.0 Int,
https://commons.wikimedia.org/wiki/File:Віталій_Ким_.jpg (dostęp: lipiec 2022).

Witalij Kim – ukraiński samorządowiec, gubernator obwodu mikołajowskiego. Urodził się w Mikołajowie na południu Ukrainy. Odznaczony Orderem Bohdana Chmielnickiego za obronę państwa, odwagę i ofiarność podczas obrony ludności cywilnej w obliczu rosyjskiej agresji na Ukrainę. Jest synem Koreańczyka i Ukrainki. Jego ojciec również pochodził z Mikołajowa i był znanym trenerem koszykówki, a wcześniej zawodnikiem kadry młodzieżowej reprezentacji ZSRR w koszykówce. Koreańczycy osiedlali się w imperium rosyjskim już w latach 60. XIX wieku, a ich społeczność jest nazywana Korio-saram. Pierwszym językiem Witalija Kima jest rosyjski, mówi także po ukraińsku, zna angielski, a częściowo także francuski i koreański. Podczas rosyjskiej agresji na Ukrainę aktywnie udziela się w mediach społecznościowych, prowadzi kanał na Telegramie, gdzie swoje filmiki rozpoczyna słynną już frazą po ukraińsku: „Dobry wieczór, my z Ukrainy!”.

Amyna Okueva, NewPolice, CC BY-SA 4.0 Int,
[https://commons.wikimedia.org/wiki/File:Amyna_Okueva_\(cropped\).jpg](https://commons.wikimedia.org/wiki/File:Amyna_Okueva_(cropped).jpg) (dostęp: lipiec 2022).

Amina Okujewa – ukraińska wojskowa, chirurżka, aktywistka. Urodziła się w Odessie jako Natalia Nikiforowa, córka Czeczena i Polki z Kaukazu. Mieszkała z rodziną w Moskwie i Groznym, wróciła do Odessy, aby podjąć studia medyczne. W czasie wydarzeń Euromajdanu w 2013 roku działała w Samoobronie Majdanu, a w 2014 roku wstąpiła do batalionu Kijów-2 i brała z nim udział w walkach w Donbasie. Ze względu na swoją aktywność w mediach społecznościowych stała się rozpoznawalna, pisały o niej ukraińskie media, nazywając ją „ukraińską amazonką”. W czerwcu 2017 roku jej mąż, Adam Osmajew – czeczeński wojskowy i działacz niepodległościowy – został ranny w zamachu zorganizowanym przez sprawcę podającego się za dziennikarza. Zamachowca obezwładniła Okujewa. Później w październiku tego samego roku jej samochód został ostrzelany, a ona zmarła w wyniku odniesionych ran.

Materiał nr 4

Karta pracy

- a) Zinterpretujcie diagram. Dlaczego waszym zdaniem odpowiedzi na pytanie o język ojczysty nie pokrywają się z odpowiedziami o język używany w domu?
- b) Z czego wynika różnorodność językowa Ukrainy?

Więcej materiałów na stronie internetowej programu: www.globalna.ceo.org.pl Materiał powstał w 2022 roku ramach projektu „Globalna szkoła. Razem o migracjach”, który jest częścią przedsięwzięcia „I am European: Historie i fakty o migracjach na XXI wiek” realizowanego przez Centrum Edukacji Obywatelskiej.

Projekty współfinansowane są ze środków Unii Europejskiej oraz w ramach programu polskiej współpracy rozwojowej Ministerstwa Spraw Zagranicznych RP. Treść wyraża wyłącznie poglądy autorów/autorek i nie może być utożsamiana z oficjalnym stanowiskiem Ministerstwa Spraw Zagranicznych RP ani Unii Europejskiej. www.gov.pl/polskapomoc

„I am European. Historie i fakty o migracjach na XXI wiek” jest częścią programu DEAR (The European Commission’s Development Education and Awareness Raising Programme), który wspiera projekty angażujące społeczeństwo Unii Europejskiej w globalne zagadnienia rozwoju społecznego, gospodarczego i środowiskowego. Poprzez finansowanie programów takich jak „I am European. Historie i fakty o migracjach na XXI wiek”, DEAR promuje uniwersalne wartości, m.in. wolność, demokrację, praworządność oraz umożliwia obywatelom i obywatelkom Europy włączenie się w globalny rozwój. Program DEAR finansuje około 30 programów w krajach członkowskich UE. Projekty te przyczyniają się do zwiększenia zrozumienia i zaangażowania Europejczyków w kreowanie pozytywnych zmiany społecznych zarówno na poziomie lokalnym, jak i międzynarodowym. Działania DEAR wspierają również pracę UE na rzecz realizacji Celów Zrównoważonego Rozwoju.

Wydawca: Fundacja Centrum Edukacji Obywatelskiej
ul. Noakowskiego 10, 00-666 Warszawa

www.ceo.org.pl

Warszawa 2022

Odpowiadaj
na globalne
wyzwania

Centrum Edukacji Obywatelskiej
ul. Noakowskiego 10, 00-666 Warszawa
tel. +48 (22) 875-85-40
e-mail: ceo@ceo.org.pl, www.ceo.org.pl

CENTRUM EDUKACJI
OBYWATELSKIEJ

Autor: Stowarzyszenie Pracownia Etnograficzna
Redakcja merytoryczna: Katarzyna Dzięciołowska
Redakcja językowa i korekta: Justyna Yiğitler
Projekt graficzny i skład:

Materiał jest dostępny na licencji Creative Commons Uznanie autorstwa 4.0 Międzynarodowe. Pewne prawa zastrzeżone na rzecz Fundacji Centrum Edukacji Obywatelskiej. Utwór powstał w ramach programu polskiej współpracy rozwojowej realizowanej za pośrednictwem MSZ RP w roku 2022. Zezwala się na dowolne wykorzystanie utworu, pod warunkiem zachowania ww. informacji, w tym informacji o stosowanej licencji i posiadaczach praw.

**Odpowiadaj
na globalne
wyzwania**

Centrum Edukacji Obywatelskiej
ul. Noakowskiego 10, 00-666 Warszawa
tel. +48 (22) 875-85-40
e-mail: ceo@ceo.org.pl, www.ceo.org.pl